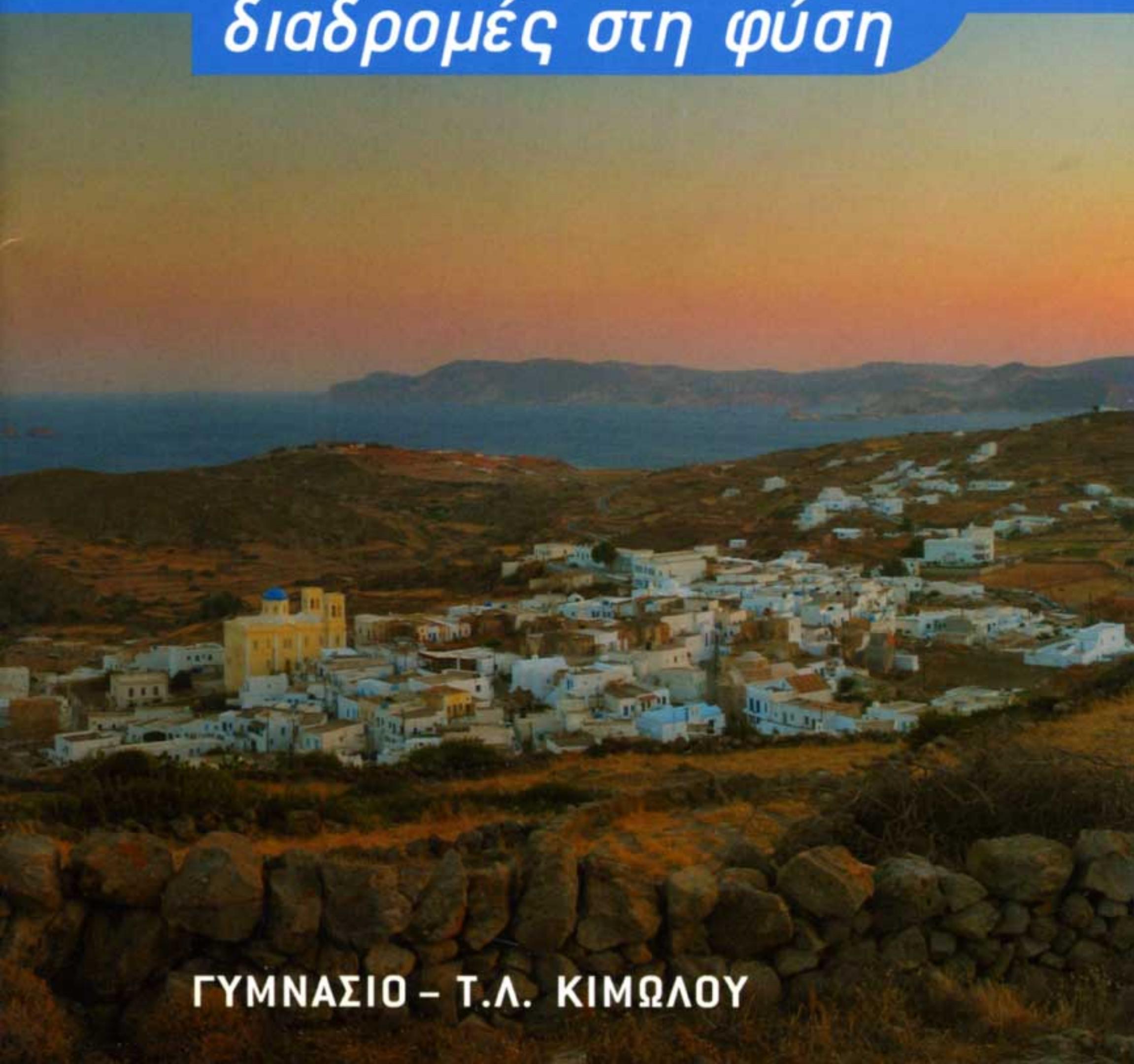

ΚΙΜΩΛΟΣ ΠΟΛΥΑΙΓΟΣ

διαδρομές στη φύση

ΓΥΜΝΑΣΙΟ - Τ.Δ. ΚΙΜΩΛΟΥ

© B. ΠΑΡΑΒΑΣ

© B. ΠΑΡΑΒΑΣ

Πεταλίδα. Οι ακτές της Κιμώλου στη νότια και ανατολική πλευρά είναι αμμώδεις ενώ οι βόρειες είναι βραχώδεις. Από τις ωραιότερες παραλίες είναι η Μπονάτσα, τα Ελληνικά και το Σούφι.

Ανατολικά από την Κίμωλο βρίσκεται η Πολύαιγος [δηλαδή το νησί των πολλών αιγών] ή Πόλυβος, νησί ακατοίκητο, καθώς είναι βραχώδες και άνυδρο, με πανέμορφες όμως ακτές και παραλίες. Ανάμεσα στα δύο νησιά βρίσκονται δύο μικρές νησίδες, ο Αγ. Ευστάθιος, και ο Αγ. Γεώργιος, που πήραν το όνομά τους από τα ομώνυμα ξωκλήσια.

Το σύνολο σχεδόν του πληθυσμού της Κιμώλου διαμένει στο βασικό οικισμό, το Χωριό. Εδώ βρίσκονται σχεδόν όλα τα καταστήματα και οι υπηρεσίες. Σε μικρή απόσταση από το Χωριό, βρίσκεται το γραφικό λιμάνι της Κιμώλου, η Ψάθη, που σε τίποτα δε μοιάζει με τα πολυσύχναστα λιμάνια των υπόλοιπων Κυκλαδών. Ο πληθυσμός του νησιού έχει μειωθεί σημαντικά τις τελευταίες δεκαετίες και σήμερα δεν ξεπερνά τους 500 μόνιμους κατοίκους.

Η Κίμωλος ήταν κυρίως γεωργικό νησί ενώ αρκετοί κάτοικοί της διακρίθηκαν στον τομέα της ναυτιλίας. Σήμερα η γεωργία αποτελεί κυρίως συμπληρωματική δραστηριότητα, αν και το νησί εξακολουθεί να παράγει άριστης ποιότητας κρέας και τυρί. Αρκετές οικογένειες βασίζουν το εισόδημά τους στον τομέα της εξόρυξης και δουλεύουν σε ορυχεία, στα Πράσσα ή στη γειτονική Μήλο. Τα τελευταία χρόνια ξεκίνησε σταδιακά η τουριστική ανάπτυξη. Ανάμεσα στα διάφορα επαγγέλματα, είναι και αρκετά παραδοσιακά που διατηρούνται ακόμη χάρη στον τρόπο ζωής των ντόπιων. Απ' αυτά ξεχωρίζουν του σιδερά, του ψαθά, του ράφτη και των πλαϊκών οργανοπαικτών.

«Αμυγδαλιάς αμύγδαλα
και κανελιάς κανέλα
έχω αγκάλες ανοιχτές
κι όποτε θέλεις έλα»

(Παραδοσιακό τραγούδι)

ΚΙΜΩΛΟΣ ΠΟΛΥΑΙΓΟΣ

διαδρομές στη φύση

ΓΥΜΝΑΣΙΟ – Τ.Λ. ΚΙΜΩΛΟΥ

copyright © 2004 Γυμνάσιο Κιμώλου
Επιμέλεια χάρτη: Β. Παράβας
Γενική Επιμέλεια: Κ. Αναγνωστοπούλου
Σχεδιασμός - Έκδοση: Βιβλιοσυνεργατική ΑΕΠΕΕ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΕΡ/ΚΗ Δ/ΝΣΗ Π. & Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ Ν. ΑΙΓΑΙΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ Ν. ΚΥΚΛΑΔΩΝ
4ο ΓΡΑΦΕΙΟ Δ.Ε.
ΓΥΜΝΑΣΙΟ – Τ.Λ. ΚΙΜΩΛΟΥ

Κιμωλιάτικη αυλή στο Χωριό

Ακολουθώντας τα βήματα του χθες...

1. Επιστροφή από το Σουύφι
2. Βγαίνοντας από το Χωριό
3. Στην Ποδύαιγο
4. Στο Σκιάδι.
5. Στο εκκλησάκι του Παντοκράτορα

...ανακαθύψαμε τα μονοπάτια του σήμερα, στο πλαίσιο του προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης «Εξερεύνηση και Χαρτογράφηση των Περιπατητικών Διαδρομών στην Κίμωλο». Στόχος του προγράμματος δεν ήταν να εκδώσουμε έναν άψογο περιηγητικό οδηγό αλλά να γνωρίσουμε καλύτερα το νησί μας ακολουθώντας τα παλιά καλντερίμια και μονοπάτια και να εκτιμήσουμε πρώτα εμείς τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά του ιδιαίτερου αυτού τόπου.

Στη διάρκεια της χρονιάς αναζητήσαμε από γραπτές πηγές πληροφορίες για το περιβάλλον της Κιμώλου και καλέσαμε ειδικούς επιστήμονες, που έχουν μελετήσει την περιοχή, να περπατήσουν μαζί μας και να μοιραστούν με μας την πείρα τους και τις γνώσεις τους. Μελετώντας τους χάρτες και συζητώντας με τους παλαιότερους, εντοπίσαμε τις πιο όμορφες και καλύτερα διατηρημένες πεζοπορικές διαδρομές, τις περπατήσαμε, τις σηματοδοτήσαμε και τις αποτυπώσαμε σε χάρτη.

Παράλληλα, συντάξαμε αναθυτικές οδηγίες για έξι από αυτές τις διαδρομές, καθώς και σύντομα κεφάλαια για τη γεωμορφολογία, γεωλογία, χλωρίδα, πανίδα και ιστορία της Κιμώλου. Το αποτέλεσμα αυτής της δουλειάς αποφασίσαμε να το εκδώσουμε, θέλοντας με αυτό τον τρόπο να συμβάλλουμε στην προβολή του νησιού μας, καθώς και στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού στον τόπο μας.

Στην ομάδα μας πήραν μέρος όλα τα παιδιά και –άλλα λιγότερο, άλλα περισσότερο- βιόήθησαν με τον τρόπο τους στην ολοκλήρωση του προγράμματος και στην έκδοση του οδηγού. Ιδιαίτερη ήταν η συμβολή των παιδιών της συγγραφικής ομάδας, που μέσα από τη βιβλιογραφία εντόπισαν τα απαραίτητα στοιχεία και συνέταξαν τα κείμενα του οδηγού, της ομάδας χαρτογράφησης, που με τη χρήση δορυφορικού συστήματος GPS απούπωσε τις διαδρομές σε χάρτη και της ομάδας φωτογράφησης, που με τη χρήση ψηφιακής μηχανής αποθανάτισε τις καλύτερες στιγμές των εκδρομών μας και ομόρ-

φυνε τον οδηγό μας με φωτογραφίες. Τέλος, στις εκδρομές μας συμμετείχαν και αρκετοί καθηγητές, παρόπιο που τυπικά δεν ήταν μέλη της περιβαλλοντικής ομάδας.

Αρκετοί ήταν και οι εξωσχολικοί μας συνεργάτες που αφιλοκερδώς συμμετείχαν σε διάφορα στάδια του προγράμματος. Ευχαριστούμε ιδιαίτερα τον Βαγγέλη Παράβα, βιολόγο, που μας διέθεσε τον απαραίτητο εξοπλισμό για τη χαρτογράφηση, μοιράστηκε μαζί μας την πείρα του στη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών και ανέλαβε την επιμέλεια του χάρτη, που παρατίθεται στο τέλος του οδηγού. Ευχαριστούμε επίσης τον Καθηγητή Κώστα Κυριακόπουλο, γεωλόγο-ηφαιστιολόγο, τη Μαρία Παναγιωτοπούλου, βιολόγο-ορνιθολόγο, τον Χρήστο Φαλιέρο τοπογράφο και την Παναγιώτα Πάντου, αρχαιολόγο, που μοιράστηκαν μαζί μας τις γνώσεις τους σε θέματα σχετικά με τα αντικείμενά τους.

Στις εκδρομές μας δεν πήγαν όλα τέλεια και η συνεργασία μας είχε καλές αλλά και κακές στιγμές. Η προσπάθεια να πειτουργήσουμε ομαδικά και να επιλύσουμε τα προβλήματα που προέκυψαν ίσως τελικά να μας δίδαξε περισσότερα από ότι η συλλογή, ανάλυση και ταξινόμηση πληροφοριών.

Αν και τα μονοπάτια που προτείνονται διατηρούνται γενικά σε καλή κατάσταση, κάποιες βελτιώσεις θα τα έκαναν πιο ευκολοδιάβατα, καθώς σε κάποια σημεία έχουν υποστεί ζημιές από τις βροχές ή διακόπτονται από τους θάμνους. Επίσης, η σήμανση μας ήταν ερασιτεχνική και εξαιτίας της αποσάθρωσης των πετρωμάτων δε θα διαρκέσει για πολλά χρόνια. Είναι ποιοπόν βαθιά επιθυμία μας, ο οδηγός αυτός να αποτελέσει έναυσμα για τους φορείς του τόπου μας να αναδείξουν και να αξιοποιήσουν αυτές τις διαδρομές, που πιστεύουμε μπορούν να αποτελέσουν πόλο έλξης για ξένους και έλληνες πεζοπόρους. Τέλος, ευχόμαστε να αποτελέσει κίνητρο για εσάς που τον έχετε στα χέρια σας για να γνωρίσετε και να αγαπήσετε την Κίμωλο, όπως κι εμείς.

© ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΙΜΩΛΟΥ

**Περιβαλλοντική Ομάδα
του Γυμνασίου και Λυκείου Κιμώλου.**

Ομάδα σύνταξης

Ράμφου Βαγγελιώ, Μάλλη Πολυζένη,
Μουστάκα Ελένη, Μουστάκα Στέλλα,
Ράμφου Μαρίτα, Γαλανού Ζαφείρα.

Ομάδα χαρτογράφησης

Βαμβακάρης Γιώργος, Μαρινάκης Δημήτρης,
Μπούσουπης Μάριος, Γαλανός Αντώνης,
Μουστάκας Λάμπρος.

Ομάδα φωτογράφησης

Βεντούρης Νίκος, Ράμφος Βασίλης,
Βαμβακάρη Κατερίνα.

Υπόλοιπες δραστηριότητες

Βεντούρη Άννα, Βεντούρης Γιώργος,
Βεντούρης Γιάννης, Βεντούρης Στέλλη,
Βεντούρης Αλέξης, Βεντούρη Ειρήνη,
Μαρινάκης Δομένικος, Μουστάκα Ευαγγελία,
Μουστάκας Θέμης, Ράμφος Λευτέρης,
Μαριάννος Βαγγέλης, Μουράτος Γιώργος,
Πετράκης Γιώργος, Πρεζάνης Κώστας,
Μουράτος Γιώργος και Βασίλης Μουστάκας.

Υπεύθυνη Προγράμματος:

Αναγνωστοπούλου Κατερίνα, βιολόγος

Συμμετέχων Καθηγητής:

Κακύρης Δημήτρης, γυμναστής.

© ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΙΜΩΛΟΥ

© V. ΠΑΡΑΒΑΣ

1

ΚΙΜΩΛΟΣ ΜΙΑ ΟΑΣΗ ΣΤΙΣ ΚΥΚΛΑΔΕΣ

Ανέγγιχτη σχεδόν από το πέρασμα του χρόνου, η Κίμωλος αποτελεί ιδανικό προορισμό για όσους αναζητούν στις διακοπές τους την επαφή με την ελληνική ύπαιθρο, τους κατοίκους της και τον τρόπο ζωής τους. Για τον καλοκαιρινό επισκέπτη, οι δαντελωτές και ηλιόλουστες παραλίες του νησιού παρουσιάζουν αμέτρητες φυσικές ομορφιές εξισορροπώντας το βραχώδες τοπίο με την ψιλή άμμο και το λεπτό βότσαλο. Η ανομοιομορφία τους προσδίδει μια ξεχωριστή χάρη στην καθεμιά. Σε απόσταση ούτε 15 λεπτών, η γειτονική Πολύαιγος, ένα από τα μεγαλύτερα ακατοίκητα νησιά του Αιγαίου, προσφέρει πρόσθιες επιλογές, που θα ικανοποιήσουν τελικά και τα πιο απαιτητικά γούστα.

Εκτός όμως από τον ήλιο και τη θάλασσα, υπάρχουν κι άλλοι λόγοι για να επισκεφθεί κανείς αυτή τη γωνιά των Κυκλαδων, όλες τις εποχές. Εξαιτίας της ηφαιστειακής τους προέλευσης, η Κίμωλος και η Πολύαιγος διαθέτουν αφάνταστη ποικιλία πετρωμάτων, που σχηματίζουν πολύχρωμους και εντυπωσιακούς σχηματισμούς, τόσο κατά μήκος των ακτών, όσο και στο εσωτερικό των νησιών.

Η γεωγραφική απομόνωση των δύο νησιών από την ηπειρωτική Ελλάδα είχε ως αποτέλεσμα τη διαφοροποίηση της βιολογικής εξέλιξης. Έτσι, σήμερα η περιοχή διαθέτει μια μοναδική χλωρίδα και πανίδα, καθώς αρκετά από τα είδη που απαντώνται εδώ είναι ενδημικά και σπάνια. Δύο είδη ερπετών, η

οχιά *Macrovipera sveitzenii* και η σαύρα *Podarcis milensis* ζουν αποκλειστικά σε αυτά τα νησιά, καθώς και στη γειτονική Μήλο. Τέλος, στα καταγάλιανα νερά της περιοχής κοιλυμπά η μεσογειακή φώκια *Monachus monachus*, είδος που παγκοσμίως απειλείται με εξαφάνιση. Για όλους αυτούς τους λόγους, η ΒΔ Κίμωλος και η Πολύαιγος έχουν ενταχθεί στο Δίκτυο NATURA 2000, το δίκτυο των οικολογικά σημαντικότερων περιοχών της Ευρώπης.

Η Κίμωλος προσφέρεται ιδιαίτερα και για περιπάτους στην εξοχή. Ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει το τοπίο διασχίζοντας τα παραδοσιακά καλντερίμια και να θαυμάσει τις αμέτρητες πεζούλιες που έφτιαχναν οι αγρότες για να εκμεταλλευτούν και την τελευταία σπιθαμή καλλιεργήσιμης γης.

Χαρακτηριστικά δείγματα αυτής της εποχής, αποτελούν τα πολυάριθμα πέτρινα αλώνια, καθώς κι οι «κατοικιές», μικρά κτίσματα, πολλές φορές σκαμμένα στο βράχο, όπου έμεναν οι καλλιεργητές την περίοδο των αγροτικών εργασιών. Τα γαϊδουράκια εξακολουθούν να αποτελούν για τους γεροντότερους πολύτιμο μεταφορικό μέσο, που σήμερα τελεί και αυτό υπό εξαφάνιση!

Το νησί διαθέτει πλήθος εκκλησιών και ξωκλήσια (πάνω από 80) οι περισσότερες από τις οποίες κτίστηκαν μεταξύ 16ου-18ου αιώνα. Ένας μεγάλος αριθμός εκκλησιών κοσμεί το Χωριό, ενώ άλλες κρατούν συντροφιά στον περιπατητή στα βουνά, στους λόφους και στους κάμπους του νησιού.

Στο Χωριό, ξεχωρίζει η μητρόπολη του νησιού, ο ναός της Παναγίας της Οδηγήτριας, της οποίας η εικόνα φιλοτεχνήθηκε τον 15ο αιώνα. Μέσα στο Ενετικό Κάστρο, το κέντρο του Χωριού, αξίζει να επισκεφθεί κανείς την αρχαιότερη εκκλησία του νησιού, τη Γέννηση του Χριστού, η οποία χτίστηκε το 1592, ενώ ιδιαίτερα εντυπωσιακή είναι η εκκλησία του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου. Και οι δύο έχουν χαρακτηριστεί από το Υπουργείο Πολιτισμού ως μνημεία ιδιαίτερης ιστορικής αξίας.

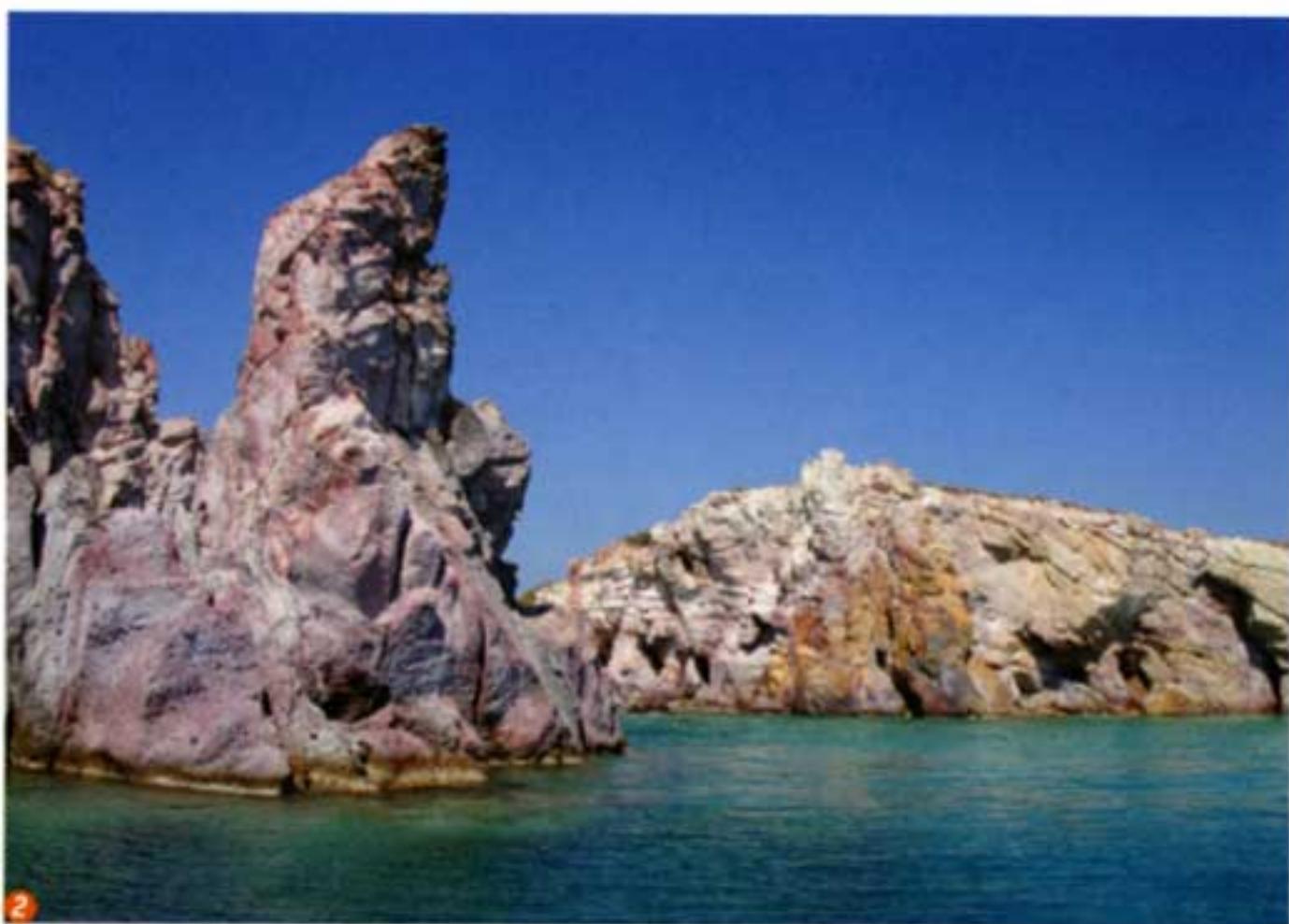
© ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΙΜΩΛΟΥ

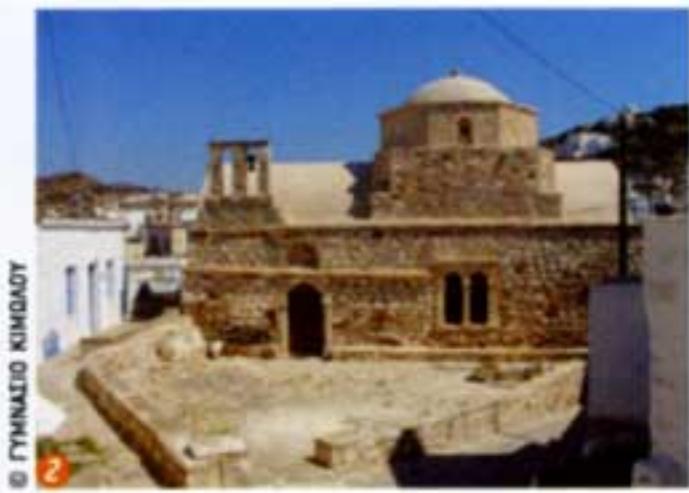
© ΝΟμ / Κ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥΡΟΥΑΤ

© ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΙΜΩΛΟΥ

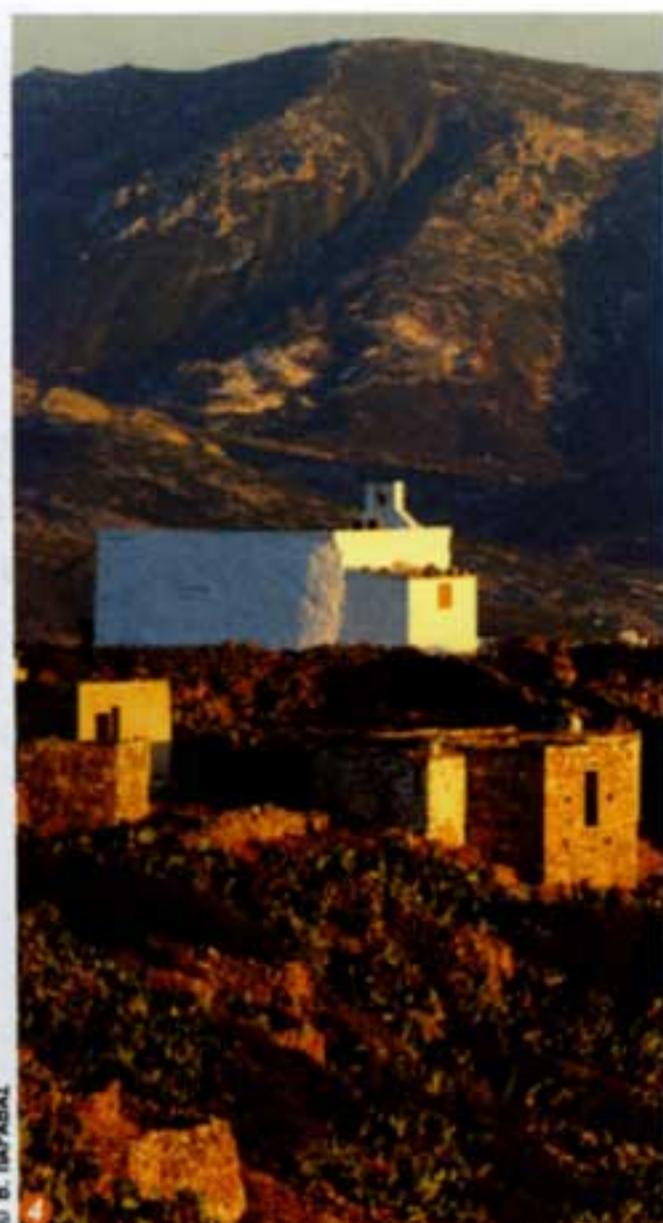
© B. ΠΑΡΑΒΑΣ

1. Ο γραφικός οικισμός της Γούπας
2. Άγιος Ιωάννης, Χωριό
3. «Κατοικιά». Διαδρομή προς Αγιόκλημα
4. Ξαπλοβούνι
5. Το λιμάνι της Φάθης
6. Σουύρουπο στο Χωριό

Αξίζει τέλος και μια περιήγηση στα στενά ανηφορικά δρομάκια του Χωριού, που είναι χτισμένο μέσα και γύρω από το Ενετικό Κάστρο. Πάνω στις τρεις πόρτες του Κάστρου διακρίνονται τα οικόσημα της εποχής. Τα κατάλευκα σπίτια του Χωριού με τα μπλε παράθυρα και τις γεμάτες πλουτούδια αυθές τους αποτελούν γνήσια δείγματα αιγαιοπελαγίτικης αρχιτεκτονικής.

Ιδιαίτερα γραφικός είναι και ο οικισμός της Γούπας, όπου οι ψαράδες φυλάνε τις βάρκες τους σε σκαμμένες σπηλιές, τα «σύρματα». Αναμφίβολα, η

Κίμωλος είναι ένας μικρός παράδεισος που αρκεί να τον ανακαλύψεις για να σε γοητεύσει.

Kίμωλος βρίσκεται στις νοτιοδυτικές Κυκλαδες, βορειοδυτικά της Μήλου, σε απόσταση 86 ναυτικών μιλίων από τον Πειραιά. Η έκταση του νησιού είναι 36 τ.χλμ., και η ακτογραμμή του εκτείνεται σε μήκος 38 χιλιόμετρων, σχηματίζοντας πολυάριθμους κόλπους, νησίδες, θεαματικές παραλίες, θαλάσσιες σπηλιές και ιδιόμορφες ακτές. Στην Κίμωλο μπορεί να φτάσει κανείς από το λιμάνι του Πειραιά απ' όπου το καλοκαίρι υπάρχει καθημερινή συγκοινωνία. Εναπότελε, η προσέγγιση μπορεί να γίνει και μέσω Μήλου, με πλοίο ή αεροπλάνο. Η απόσταση από τη Μήλο είναι μόλις ένα ναυτικό μίλι και η συγκοινωνία συχνή και καθημερινή.

Το όνομα του νησιού παραμένει το ίδιο από τους αρχαίους χρόνους και προέρχεται, σύμφωνα με τη μυθολογία, από τον πρώτο οικιστή, τον Κίμωλο. Αργότερα, αναφέρεται και με το όνομα Ξινούσσα, εξαιτίας των αχινών που αφθονούσαν και αφθονούν στις πετρώδεις ακτές της ή όπως λένε άλλοι λόγω της παρουσίας της οχιάς [νησί των εχιδνών]. Το όνομα Αρζαντιέρα (Argentiera=σημένια) δόθηκε στο νησί από τους ναυτικούς της δύσης (13ο και 14ο αι. μ.Χ.), προφανώς εξαιτίας του χρώματος των πετρωμάτων του.

Το νησί είναι ορεινό με ομαλό ανάγλυφο και ψηλότερη κορυφή το Παλαιόκαστρο (365μ.) Η βλάστηση είναι λιγοστή καθώς και το νερό. Υπάρχουν κάποιοι χείμαρροι, που έχουν νερό μόνο το χειμώνα. Τα σημαντικότερα ακρωτήρια του νησιού είναι βόρεια η Γερακιά, νότια ο Αγ. Γεώργιος και δυτικά η

Λίγα λόγια για το νησί

© B. MARAVAS

© B. ΠΑΡΑΒΑΤ

© B. ΠΑΡΑΒΑΤ

Πεταλίδα. Οι ακτές της Κιμώλου στη νότια και ανατολική πλευρά είναι αμμώδεις ενώ οι βόρειες είναι βραχώδεις. Από τις ωραιότερες παραλίες είναι η Μπονάτσα, τα Ελληνικά και το Σούφι.

Ανατολικά από την Κίμωλο βρίσκεται η Πολύαιγος [δηλαδή το νησί των πολητών αιγών] ή Πόλυθος, νησί ακατοίκητο, καθώς είναι βραχώδες και άνυδρο, με πανέμορφες όμως ακτές και παραλίες. Ανάμεσα στα δύο νησιά βρίσκονται δύο μικρές νησίδες, ο Αγ. Ευστάθιος, και ο Αγ. Γεώργιος, που πήραν το όνομά τους από τα ομώνυμα ξωκλήσια.

Το σύνορο σχεδόν του πληθυσμού της Κιμώλου διαμένει στο βασικό οικισμό, το Χωριό. Εδώ βρίσκονται σχεδόν όλα τα καταστήματα και οι υπηρεσίες. Σε μικρή απόσταση από το Χωριό, βρίσκεται το γραφικό λιμάνι της Κιμώλου, η Ψάθη, που σε τίποτα δε μοιάζει με τα πολυσύχναστα λιμάνια των υπόλοιπων Κυκλαδών. Ο πληθυσμός του νησιού έχει μειωθεί σημαντικά τις τελευταίες δεκαετίες και σήμερα δεν ξεπερνά τους 500 μόνιμους κατοίκους.

Η Κίμωλος ήταν κυρίως γεωργικό νησί ενώ αρκετοί κάτοικοί της διακρίθηκαν στον τομέα της ναυτιλίας. Σήμερα η γεωργία αποτελεί κυρίως συμπληρωματική δραστηριότητα, αν και το νησί εξακολουθεί να παράγει άριστης ποιότητας κρέας και τυρί. Αρκετές οικογένειες βασίζουν το εισόδημά τους στον τομέα της εξόρυξης και δουλεύουν σε ορυχεία, στα Πράσσα ή στη γειτονική Μήλο. Τα τελευταία χρόνια ξεκίνησε σταδιακά η τουριστική ανάπτυξη. Ανάμεσα στα διάφορα επαγγέλματα, είναι και αρκετά παραδοσιακά που διατηρούνται ακόμη χάρη στον τρόπο ζωής των ντόπιων. Απ' αυτά ξεχωρίζουν του σιδερά, του ψαθά, του ράφτη και των παικών οργανοπαικτών.

Πολύπλοκες και μακροχρόνιες γεωλογικές διεργασίες έχουν διαμορφώσει την εικόνα του Αιγαίου πελάγους και των νησιών, όπως τα γνωρίζουμε σήμερα. Πριν από 10 εκατομμύρια χρόνια, χρόνος ανυπολόγιστος για μας αλλά σχεδόν αμελητέος για την ιστορία της Γης, ο χώρος του Αιγαίου αποτελούσε ενιαία ξηρά, τη περιγόμενη Αιγαιίδα.

Στο πέρασμα των γεωλογικών αιώνων τμήματα της Αιγαιίδας βυθίζονταν και αναδύονταν. Κατά τον Πλειόκαινο (1,6 έως 5 εκατομμύρια χρόνια πριν) η θάλασσα κατέκλιψε οριστικά την περιοχή. Παράλληλα, η υποβύθιση της αφρικανικής πλάκας κάτω από την ευρασιατική προκάλεσε την έκρηξη ηφαιστείων και τη δημιουργία νησιών κατά μήκος μιας νοητής γραμμής, που ονομάζεται σήμερα ηφαιστειακό τόξο του Αιγαίου.

Ανάμεσα σ' αυτά τα νησιά ήταν και η Κίμωλος, που πιθανά να αποτελούσε τότε ενιαίο νησί με τη Μήλο, την Πολύαιγο και την Αντίμηλο. Η ηφαιστειακή δραστηριότητα διήρκεσε περίπου 2 εκατομμύρια χρόνια, για να σιγήσει τελικά εδώ και περίπου 100.000 χρόνια. Κατά το διάστημα αυτό και καθώς η στάθμη της θάλασσας συνεχώς αλλάζει, τα τέσσερα νησιά αλλάζαν κι αυτά μορφή και άλλοτε ενώνονταν, άλλοτε χωρίζονταν μεταξύ τους.

Η ακριβής ακολουθία των γεγονότων δεν είναι γνωστή, φαίνεται όμως ότι, κανένα από τα τέσσερα νησιά δεν ενώθηκε έκτοτε με την ηπειρωτική χώρα. Το γεγονός αυτό υποδεικνύεται από την παρουσία μεγάλου αριθμού ειδών φυτών και ζώων, που είναι ενδημικά, δηλαδή συναντώνται αποκλει-

1. Το Χωριό. Θέα από το Ξαπλοβούνι
2. Το ακρωτήριο της Γερακιάς
3. Ο φάρος στον Άγιο Ευστάθιο
4. Πολύαιγος, ανατολική ακτή
5. Γύρω από το Σούφι

ορυκτός πλούτος

στικά μόνο σε αυτό το νησιωτικό σύμπλεγμα. Η ύπαρξη δύο ενδημικών σπονδυλόζωων δείχνει ότι η απομόνωση των νησιών αυτών χάνεται πράγματι στα βάθη των αιώνων.

Tο υπέδαφος της Κιμώλου αποτελείται σχεδόν αποκλειστικά από ηφαιστειακά πετρώματα, αρκετά από τα οποία έχουν εμπορικό ενδιαφέρον και στηρίζουν την οικονομία του νησιού από την αρχαιότητα. Τα σημαντικότερα ορυκτά της Κιμώλου και των γύρω νησίδων είναι: ο μπεντονίτης, ο καολίνης και ο περλίτης.

Μπεντονίτης: Έχει ποικίλες χρήσεις στη βιομηχανία [γεωατρήσεις πετρελαίου, χυτήρια, σιδηρομεταλλουργία, στεγανώσεις], στη γεωργία και τη φαρμακευτική. Στην Κίμωλο, η πιο αξιόλογη παρουσία μπεντονίτη εντοπίζεται στην περιοχή των Πράσσων, όπου βρίσκεται και το μοναδικό ενεργό ορυχείο του νησιού. Παλιότερες θέσεις εξόρυξης φαίνονται στις νότιες ακτές του νησιού [Στέντας, Εννιάς, Φυκιάδα, Δέκας] και στην Ποιλύαιγο.

Καολίνης: Πρόκειται για τη γνωστή από τους αρχαίους «κιμώλια γη», που χρησιμοποιούταν ως σαπούνι για το πλύσιμο των ρούχων. Σήμερα, χρησιμοποιείται κυρίως στη βιομηχανία χαρτιού, στα κεραμικά, στη βιομηχανία ελαστικών και στην τσιμεντοβιομηχανία. Στην Κίμωλο απαντάται στις νότιες ακτές του νησιού, ενώ εξόρυξη του έχει γίνει μόνο στην τοποθεσία Καλαμίτσι.

Περλίτης: Η υφή του χαρακτηρίζεται από την παρουσία μικρών αφαιριδίων, που θυμίζουν μαργαριτάρια [πέρλες]. Αποτελεί άριστο υλικό για θερμομόνωση, ηχομόνωση και πυροπροστασία, και χρησιμοποιείται ως αδρανές υλικό σε οικοδομικά υλικά. Χρησιμοποιείται ως διηθητικό φίλτρο στη βιομηχανία τροφίμων και στην παραγωγή πόσιμου νερού. Επίσης, αποτελεί

4

άριστο βελτιωτικό εδάφους. Η παρουσία του στην Κίμωλο έχει επιβεβαιωθεί στην τοποθεσία Ξαπλοβούνι.

Δομικά υλικά (πόρια): Μέχρι το 1960, στην Κίμωλο υπήρχε έντονη δραστηριότητα στην κατασκευή κυβόλιθων από λευκό ηφαιστειακό πέτρωμα, τον τόφο. Αυτά είναι τα λεγόμενα πόρια, τα οποία χρησιμοποιούνταν ως δομικό υλικό όχι μόνο στην Κίμωλο, αλλά και στην Αθήνα και στον Πειραιά. Απομεινάρια της εξόρυξης τους είναι ορατά στους σωρούς από θρυμματισμένες πέτρες στις περιοχές Κλήμα, Καρά και Άγιο Μηνά.

Στην Κίμωλο αναβιώζουν θερμές πηγές σε δύο τουλάχιστον τοποθεσίες [Πράσσα και Αγιόκλημα], που δεν έχουν μέχρι τώρα αξιοποιηθεί. Η υψηλή θερμοκρασία του νερού (46° - 56°C) ήταν η πρώτη ένδειξη για την

1. Θέα από τον φάρο στην Πολύαιγο
2. Γερακιά, Κίμωλος
3. Παλιό κτίσμα από «πόρια»
4. Βραχονησίδα Καλόγηρος, Πολύαιγος
5. Αγιόκλημα, Θερμές πηγές

ΥΣΩΘΕΡΜΙΑ – ΘΕΡΜΕΣ ΠΗΓΕΣ

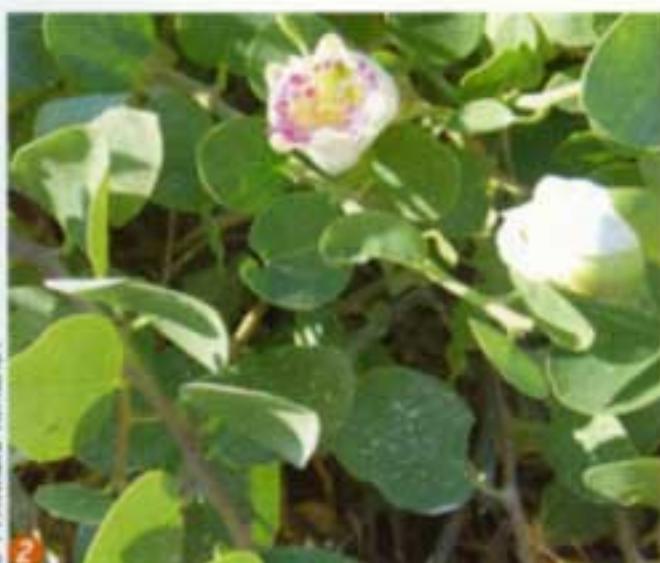
© ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΙΜΩΛΟΥ

παρουσία υπόγειων θερμών δεξαμενών, που στη συνέχεια επιβεβαιώθηκε με γεωτρήσεις. Η θερμότητα που περικλείεται σ' αυτές τις δεξαμενές αποτελεί αξιοποιήσιμη μορφή ενέργειας, τη γεωθερμία. Σήμερα, η γεωθερμία στην Κίμωλο χρησιμοποιείται για τη πλειτουργία μονάδας αφαλάτωσης νερού. Ωστόσο είναι πιθανή η ύπαρξη βαθύτερων και πιο θερμών ταμιευτήρων, που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν απευθείας για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

χλωρίδα και βλάστηση

Hη παρουσία του ανθρώπου από την αρχαιότητα διαμόρφωσε τη σημερινή βιολογική βλάστηση, που αποτελείται κυρίως από φρύγανα και αραιούς θαμνώνες, που εναλλάσσονται με παραδοσιακές καπήλιεργειες. Αν και δεν είναι εντυπωσιακός, ο τύπος αυτός της βιολογικής έχει μεγάλη σημασία από βιολογική άποψη, καθώς παρουσιάζει υψηλή βιοποικιλότητα. Συνολικά, έχουν καταγραφεί 185 φυτικά είδη στο νησί, από τα οποία 32 θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικά, καθώς είναι ενδημικά, σπάνια ή ακόμη και απειλούμενα. Οι αριθμοί αυτοί υποτιμούν την πραγματικότητα, καθώς στην περιοχή δεν έχει γίνει επισταμένη χλωριδική έρευνα.

Κοντά στις ακτές, σε βράχους πάνω από τη θάλασσα και στις εκτεθειμένες στον άνεμο πλαγιές επικρατούν τα "παράκτια" φρύγανα με κύριους εκπρόσωπους τον αλίφονα (*Centaurea spinosa*) και το σταμναγκάθι (*Cichorium spinosum*). Προς το εσωτερικό κυρίαρχα είδη είναι η πλαδανιά (*Cistus*), το ρείκι (*Erica manipuliflora*), η λεβάντα (*Lavandula stoechas*)

και σπανιότερα η αστοιβή (*Sarcopoterium spinosum*). Ανάμεσα στα φρύγανα απαντούν αραιοί ή πυκνότεροι ασυνεχείς θαμνώνες ("γκαρίγκ") με φίδες (*Juniperus phoenicea*) και σχίνα (*Pistacia lentiscus*). Πυκνότεροι θαμνώνες ("μακί") βρίσκονται κυρίως σε ρεματιές με κυρίαρχα είδη πάλι τη φίδα, τα σχίνα και την αγριελιά (*Olea europaea*). Η φυσική βιολογική αρχίζει πλέ-

4

© ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΙΜΩΛΟΥ

5

© ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΙΜΩΛΟΥ

ον να εισβάλλει και στις εγκαταλειμμένες πεζούλιες.

Στην Πολύαιγο μοναδική ανθρώπινη παρέμβαση είναι η ελεύθερη κτηνοτροφία, που και αυτή είναι σχετικά χαμηλή σε ένταση. Για τον λόγο αυτό η βλάστηση χαρακτηρίζεται από την παρουσία πυκνότερων θαμνώνων, ιδίως στα πολυάριθμα ρέματα που κατεβαίνουν από τα βουνά προς τις ακτές, με φίδες, σχίνα αγριελιές και σπανιότερα κουμαριές (*Arbutus unedo*) και φυλίκια (*Phillyrea media*).

Στις πλαγιές των βουνών οι θαμνώνες εναλλάσσονται με πετρώδεις περιοχές με αραιή βλάστηση ή με γυμνούς βραχώδεις όγκους. Το έντονο ανάγλυφο με τις πολυάριθμες μικρές κοιλάδες και ρεματιές δημιουργεί ποικιλία βιοτόπων, που ευνοούν την ύπαρξη αντίστοιχης ποικιλίας ειδών. Τα πιο φτωχά εδάφη καλύπτονται από φρύγανα με κυρίαρχα είδη το ρείκι, τη λαδανιά, τον αλίφονα, την καλοκοιμηθιά (*Helichrysum italicum*) κ.α.

Οι ακτές και στα δύο νησιά είναι ως επί το πλείστον βραχώδεις, με χαρακτηριστικά είδη τα αμάραντα (*Limonium*) και την αλιμιά (*Atriplex halimus*). Ποικιλία φυτικών ειδών απαντάται στους μικρούς υγρότοπους και στις αμμώδεις παραλίες, που σχηματίζονται στις εκβολές των ρεμάτων.

Τα δύο νησιά διαθέτουν εξάλλου μεγάλη ποικιλία αρωματικών φυτών που χρησιμοποιούνται ευρέως στην τοπική κουζίνα, όπως η κάππαρη, ο αμάραθος, το θυμάρι, το θρούμπι, το δενδρολίθινο και πολλά άλλα. Το φθινόπωρο και το χειμώνα, οι νοικοκυρές μαζεύουν μόνες τους μανιτάρια και άγρια χόρτα, που αποτελούν συμπλήρωμα σε πολλά παραδοσιακά κιμωλιάτικα εδέσματα. Τέλος, αρκετά είδη είναι γνωστά για τις φαρμακευτικές τους ιδιότητες και χρησιμοποιούνται ως γιατροσόφια, ακόμη και σήμερα.

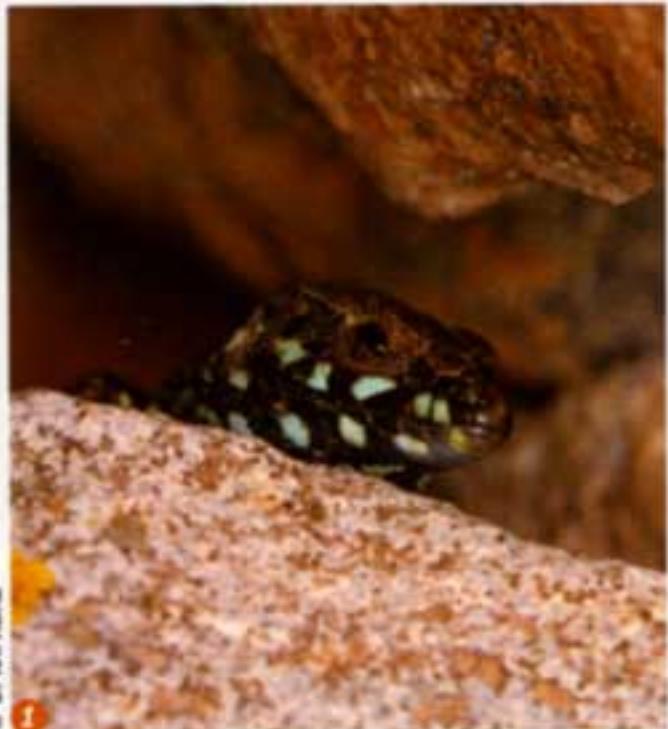

© ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΙΜΩΛΟΥ

6

© ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΙΜΩΛΟΥ

1. Η λαδανιά (*Cistus monspelliensis*)
2. Το λουπούδι της κάππαρης (*Capparis spinosa*)
3. Ποικιλία φυτών απαντώνται ανάμεσα στις παραδοσιακές καλλιέργειες
4. Τοπική βλάστηση «μακί» στην Πολύαιγο
5. Ρείκι ανθισμένο (*Erica manipuliflora*)
6. Ασπάλαθος (*Calycotome villosa*) και αγριολεβάντα (*Lavandula stoechas*)

1

2

ερπετά

3

Hη περιοχή είναι ιδιαίτερα σημαντική για την ερπετοπανίδα της Ελλάδας αφού, όπως αναφέρθηκε, στα δύο νησιά απαντώνται 2 ενδημικά είδη, η σαύρα *Podarcis milensis* και η οχιά *Macrovipera schweizeri*. Τα δύο αυτά ερπετά ανήκουν στα ελάχιστα ενδημικά είδη σπονδυλοζώων της Ελλάδας.

Η σαύρα *Podarcis milensis*, απαντάται αποκλειστικά στην Κίμωλο, τη Μήλο, την Ποιλύαιγο και την Αντίμηλο. Το μήκος της δεν ξεπερνάει τα 20 cm. Τα αρσενικά ζώα έχουν έντονους χρωματισμούς και εμφανίζουν θαλασσί στίγματα κατά την αναπαραγωγική περίοδο, ενώ τα θηλυκά έχουν καφέ χρώμα. Οι σαύρες αυτές απαντώνται σχεδόν παντού, ιδιαίτερα στους μαντρότοιχους γύρω από τις καλλιέργειες.

Η εξάπλωση της οχιάς, που στην Κίμωλο την αποκαλούν «θεριό», περιορίζεται στα νησιά Μήλο, Κίμωλο, Ποιλύαιγο και Σίφνο. Το χρώμα της είναι γκρι-καφέ και το μήκος της σπάνια φτάνει το 1 μέτρο. Το κεφάλι της δεν έχει τη χαρακτηριστική προεξοχή που έχουν άλλα είδη οχιάς. Δεν πρόκειται για επιθετικό φίδι και αν αντιληφθεί περιπατητή θα φύγει πριν αυτός την αντιληφθεί. Το δηλητήριο της είναι όμως επικίνδυνο και γι αυτό θα πρέπει να προσέχει κανείς μην την πατήσει κατά λάθος. Την άνοιξη και το φθινόπωρο λιάζεται συχνά πάνω σε βράχους ενώ το καλοκαίρι δύσκολα ξεμυτάει στη διάρκεια της ημέρας.

Εντυπωσιακή είναι και η μεγάλη γουστέρα (*Lacerta trilineata hansschweizeri*), μια μεγάλη πράσινη σαύρα, που απαντάται σε υγρές θα-

μνώδεις περιοχές. Μέσα στις λιμνούλης και τις γούρνες μπορεί να εμφανιστεί το νερόφιδο (*Natrix natrix schweizeri*). Το φίδι αυτό, καθώς και τα άλλα δύο είδη φιδιών που ζουν στην περιοχή [το γατόφιδο *Tellescopus fallax* και το ερημόφιδο *Eryx jaculus*], δεν είναι επικίνδυνα για τον άνθρωπο.

Στους παραθαλάσσιους γκρεμούς της Πολυαίγου, φτιάχνουν τις φωλιές τους οι Μαυροπετρίτες (*Falco eleonorae*). Το γεράκι αυτό ξεχειμωνιάζει στη Μαδαγασκάρη, την άνοιξη όμως έρχεται στη Μεσόγειο για να γεννήσει τα μικρά του, που ξεμυτίζουν απ' τις φωλιές τους στις αρχές Αυγούστου. Εκτιμάται ότι το 75% του παγκόσμιου πληθυσμού του είδους φωλιάζει στα νησιά του Αιγαίου. Η τύχη λοιπόν αυτού του απειλούμενου αρπακτικού βρίσκεται κυριολεκτικά στα χέρια μας!

Στις βραχώδεις ακτές των δύο νησιών φωλιάζει επίσης και ο θαλασσοκόρακας (*Phalacrocorax aristotelis*), γνωστός με την τοπική ονομασία «καλικατσού». Το είδος αυτό κορμοράνου είναι εύκολο να δει κανείς στα βράχια, όπου κάθεται στον ήλιο ακίνητο με ανοικτά φτερά για να στεγνώσει ή στη θάλασσα όταν βουτάει κάθε τόσο το μακρύ λαιμό του για να ψαρέψει.

Στις απόκρημνες κορυφές της Πολυαίγου φωλιάζει ένα σπάνιο είδος αετού, ο Σπιζαετός (*Hieraetus fasciatus*). Άν και δεν συγκαταλέγεται στα παγκοσμίως απειλούμενα είδη, ο πληθυσμός του μειώνεται συνεχώς και στην Ελλάδα εκτιμάται ότι δεν υπερβαίνει τα 100 ζευγάρια. Τα δύο νησιά φιλοξενούν επίσης τον Πετρίτη (*Falco peregrinus*) και την Αετογερακίνα (*Buteo rufinus*). Τέλος, κατά τη διάρκεια ιδιαίτερα της ανοιξιάτικης μετανάστευσης μπορεί κανείς να παρατηρήσει αρκετά είδη υδρόβιων πουλιών στους μικρούς υγρότοπους των δύο νησιών.

ΠΟΥΛΙΑ

1. Η σαύρα *Podarcis milensis*
2. Η οχιά *Macrovipera schweizeri*
3. Μεγάλη γουατέρα (*Lacerta trilineata*)
4. Θαλασσοκόρακας (*Phalacrocorax aristotelis*)
5. Αετογερακίνα (*Buteo rufinus*)
6. Μαυροπετρίτης (*Falco eleonorae*)

1

2

Θαλάσσιο περιβάλλον-μεσογειακή φώκια (*Monachus monachus*)

Hη περιοχή Κιμώλου-Πολυαίγου, αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους βιότοπους της Μεσογειακής φώκιας σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. Το είδος αυτό βρίσκεται στα πρόθυρα της εξαφάνισης, καθώς εκτιμάται ότι ο συνολικός πληθυσμός του δεν ξεπερνά πλέον τα 500 άτομα, τα μισά από τα οποία ζουν στις ελληνικές θάλασσες.

Στις πολυάριθμες θαλασσινές σπηλιές που σχηματίζονται κατά μήκος των ακτών των δύο νησιών, οι φώκιες βρίσκουν καταφύγιο για να ξεκουραστούν και να γεννήσουν. Κάθε χρόνο γεννιούνται 6-8 μικρά, ενώ ο πληθυσμός του είδους στην περιοχή εκτιμάται σε 40 περίπου ζώα. Για έναν θηρευτή όπως η φώκια, που βρίσκεται στην κορυφή της θαλάσσιας τροφικής πυραμίδας, τα παραπάνω νούμερα αποτελούν ένδειξη ότι το θαλάσσιο οικοσύστημα βρίσκεται σε άριστη κατάσταση.

3

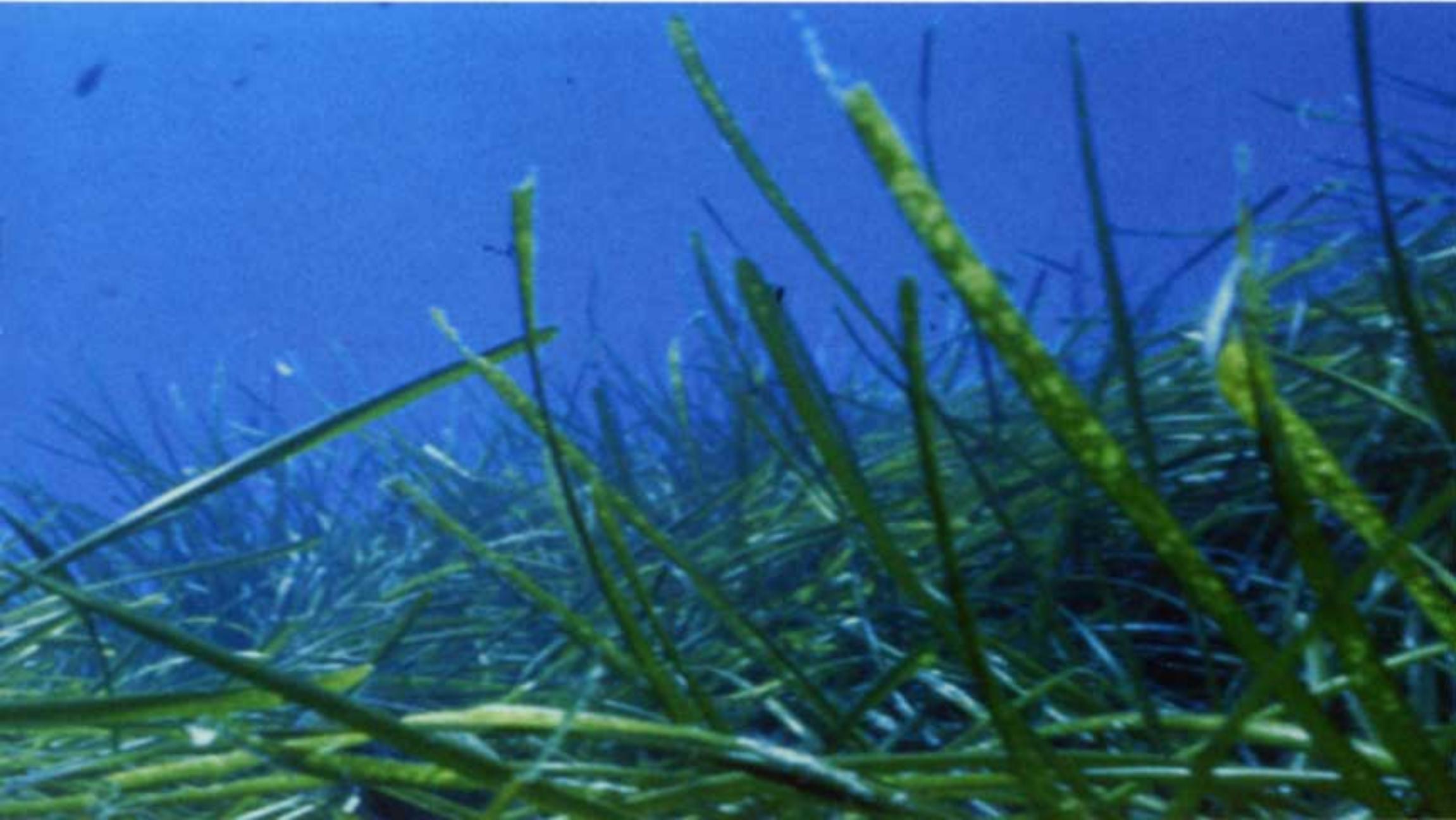
© M0m / K. ANAFNIOTIS TUDOUYAGI

1. Ενήλικη θηλυκή φώκια
2. Ο «Μπερμπάντης», μικρό 2-3 εβδομάδων
3. Τα λειβάδια της Ποσειδωνίας
4. Καταφύγιο Μεσογειακής φώκιας
5. Σκορπίνα

Ξεχωριστή σημασία στο βυθό έχει η παρουσία της Ποσειδωνίας, *Posidonia oceanica*. Το φυτό αυτό σχηματίζει υποθαλάσσια λιβάδια [φυκιάδες] που εμπλουτίζουν τη θάλασσα με οξυγόνο και αποτελούν βιότοπο για μεγάλο αριθμό ψαριών και ασπονδύλων. Για να εξερευνήσει κανείς τον υποβρύχιο κόσμο, αρκεί μια μάσκα και ένα ζευγάρι βατραχοπέδιλα. Για τους μυημένους, σε αρκετές τοποθεσίες έχει επιτραπεί και η αυτόνομη κατάδυση. Εφόσον δεν έχετε μαζί σας τον απαραίτητο εξοπλισμό, μπορείτε να νοικιάσετε σε καταδυτικό κέντρο στα Πολύγωνα της Μήλου. Το κέντρο αυτό διοργανώνει ξεναγήσεις και μαθήματα για αρχαρίους και προχωρημένους. Αν είστε τυχεροί, μπορεί να συναντήσετε μια φώκια. Ωστόσο, δε θα πρέπει να ξεχνάτε ότι το ζώο αυτό είναι πολύ ευάλωτο στην ανθρώπινη ενόχληση και γι αυτό καλό θα ήταν να μην εισχωρήσετε στα καταφύγιά του.

© M0m / V. LARAVAS

© NDM / B. ΝΑΡΑΒΙΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ Αρχαίοι χρόνοι

Eπάχιστες αναφορές υπάρχουν για την Κίμωλο στις ιστορικές πηγές. Τα πρώτα μέχρι τώρα ευρήματα ανθρώπινης εγκατάστασης εντοπίστηκαν στην ανατολική ακτή, στη θέση «Πρόβαρμα» και χρονολογούνται από τη Νεολιθική περίοδο.

Στην τοποθεσία Ελληνικά, στη δυτική πλευρά του νησιού, εντοπίστηκαν πολυάριθμοι τάφοι και περισυπλέχθηκε μεγάλος αριθμός αγγείων, που χρονολογούνται από τη Μυκηναϊκή εποχή [α' μισό 2ης χιλιετίας π.Χ.] μέχρι και την ύστερη Ελληνιστική περίοδο (1ος αι. π. Χ.). Ιδιαίτερα πλούσιο αποδείχθηκε το νεκροταφείο της Γεωμετρικής περιόδου με 22 τάφους που περιείχαν μεγάλο αριθμό αγγείων. Τα ευρήματα αυτά υποδηλώνουν την ύπαρξη ενός ακμάζοντος οικισμού την εποχή αυτή στο νησί.

Η αρχαία πόλη της Κιμώλου φαίνεται να βρισκόταν επάνω σε μια προεκταση της ξηράς μέσα στη θάλασσα, η οποία πιθανότατα ξεκινούσε από το ακρωτήριο της Καμπάνας. Ένας σεισμός μάλισταν προκάλεσε την καθίζηση της ξηράς, άγνωστο ακριβώς πότε, με αποτέλεσμα το υπερυψωμένο τμήμα επάνω στο οποίο ήταν χτισμένη η πόλη να μεταβληθεί στη σημερινή νησίδα Άγιος Ανδρέας. Είναι ορατά και σήμερα τα ερείπια της αρχαίας πόλης επάνω στο νησί αλλά και μέσα στη θάλασσα.

Ακόμα λιγότερα είναι τα στοιχεία που διαθέτουμε για την ιστορία της Κιμώλου στους Κλασικούς και Ελληνιστικούς χρόνους. Κατά την Κλασική περίοδο η Κίμωλος ήταν κράτος ανεξάρτητο από τη Μήλο και ανήκε στην Αθηναϊκή Συμμαχία. Η μοναδική πόλη εξακολουθούσε να βρίσκεται στην ίδια θέση, που εξάλλου αποτελεί το πιο εύφορο τμήμα του νησιού. Όπως συνάγεται από τα ανευρεθέντα αρχαία νομίσματα, στο νησί θα πρέπει να λιατρεύονταν οι θεοί Αθηνά και Ήρτεμις.

Οι τελευταίες αναφορές για την αρχαία πόλη προέρχονται από τους Ρωμαϊκούς χρόνους, όταν σύμφωνα με τον Πλίνιο πραγματοποιούνταν εκτενής

εκμετάλλευση της «Κιμωλίας γης» κυρίως ως απορρυπαντικό. Μεταγενέστερος είναι ο οικισμός του Παλαιάκαστρου [ή Παληόκαστρο], στο ψηλότερο σημείο του νησιού, όπου σήμερα είναι ορατά τα ερείπια ενός πολυγωνικού τείχους με είσοδο στη δυτική πλευρά, την «Πορτάρα», ίχνη κτισμάτων και δεξαμενές ύδατος.

Για αρκετούς αιώνες χάνονται και οι ελάχιστες αναφορές για το νησί και τους κατοίκους του. Η κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους το 1204 μ.Χ. είχε ως άμεση συνέπεια την ενετική κυριαρχία στη Μήλο. Η Κίμωλος μαζί με τη Μήλο και άλλα κυκλαδικά νησιά, καταλήφθηκε το 1207 από τον Μάρκο Σανούδο, γνωστό και ως «Δούκα του Αιγαίου». Τους επόμενους αιώνες αλλάζει συνεχώς κατόχους για να καταλήξει, στις αρχές του 17ου αιώνα, στην οθωμανική κυριαρχία. Άν και το νησί πλήρωνε κεφαλικό φόρο, οι μουσουλμάνοι ουδέποτε το κατοίκησαν φοβούμενοι τους πειρατές.

Προς το τέλος του μεσαίωνα η Κίμωλος, που μέχρι τότε ήταν ελάχιστα κατοικημένη έως ακατοίκητη, επανοικίζεται σταδιακά, κυρίως εξαιτίας της ανάπτυξης του εμπορίου στην ευρύτερη περιοχή. Κατά το 16ο αιώνα κτίζεται νέος οικισμός, περιτειχισμένος, το Κάστρο, στη θέση όπου βρίσκεται και σήμερα. Από τις 123 οικίες του Κάστρου οι 100 ήταν πανομοιότυπες και εικάζεται ότι κτίστηκαν ταυτόχρονα. Κατά μία εκδοχή, «Ιδρυτής» του νέου οικισμού ήταν ο Ιωάννης Ράφος, μεγάλος έμπορος της εποχής, που προόριζε το Κάστρο για τη στέγαση των πληρωμάτων του.

Πολλά ήταν τα δεινά που υπέστησαν τα νησιά του Αιγαίου κατά την περίοδο των ενετοτουρκικών πολέμων [Κρητικός πόλεμος 1649-1669], τόσο από τους Τούρκους, όσο και από τους Βενετούς: φορολογίες, στρατολόγηση κωπηλατών και λεηθασίες γίνονταν και από τις δύο πλευρές. Στη διάρκεια των πολέμων αυτών οι Βενετοί έκοψαν όλα τα ελαιόδεντρα στο νησί.

Από την περίοδο αυτή και μέχρι το 19ο αιώνα, η Κίμωλος υπέφερε τα πάνδεινα από πειρατές και κουρσάρους, τους γνωστούς και ως "κλεφτοσφουγγαράδες". Οι κάτοικοι τοποθετούσαν ημέρα και νύχτα φρουρούς σε υψηλά σημεία του νησιού, οι οποίοι τους ειδοποιούσαν για την έλιευση πειρατικού πλοίου, ώστε να κλειστούν μέσα στο Κάστρο.

Την εποχή εκείνη, πολλοί από τους χριστιανούς κουρσάρους άραζαν στα νησιά με πρόσαχημα ότι θα τα προφυλάξουν από τους Τούρκους. Άρκετές φορές, τα λεηθατούσαν οι ίδιοι και στη συνέχεια εγκαθίσταντο σ' αυτά μόνιμα. Έτσι, κατά το τέλος του 17ου αιώνα, η Κίμωλος, που αριθμούσε πλέον περί τους 1.000 κατοίκους, αποτελούσε αραξοβόλη αλλά και μόνιμο τόπο διαμονής για αρκετούς κουρσάρους. Οι νησιώτες συναλλάσσονταν υποχρεωτικά μαζί τους, πλόγω του φόβου και της ανέχειας. Πολλές φορές μάλιστα συμμετίκαν στις επιδρομές τους, αποκτώντας έτσι μεγάλη ναυτική πείρα. Μετά το 1821, που η πειρατεία εξαλείφθηκε, οι Κιμωλιάτες άρχισαν πλέον να κτίζουν τα σπίτια τους έξω από το Κάστρο, στη νέα πόλη.

Μεσαιωνικές - Νεότεροι χρόνοι

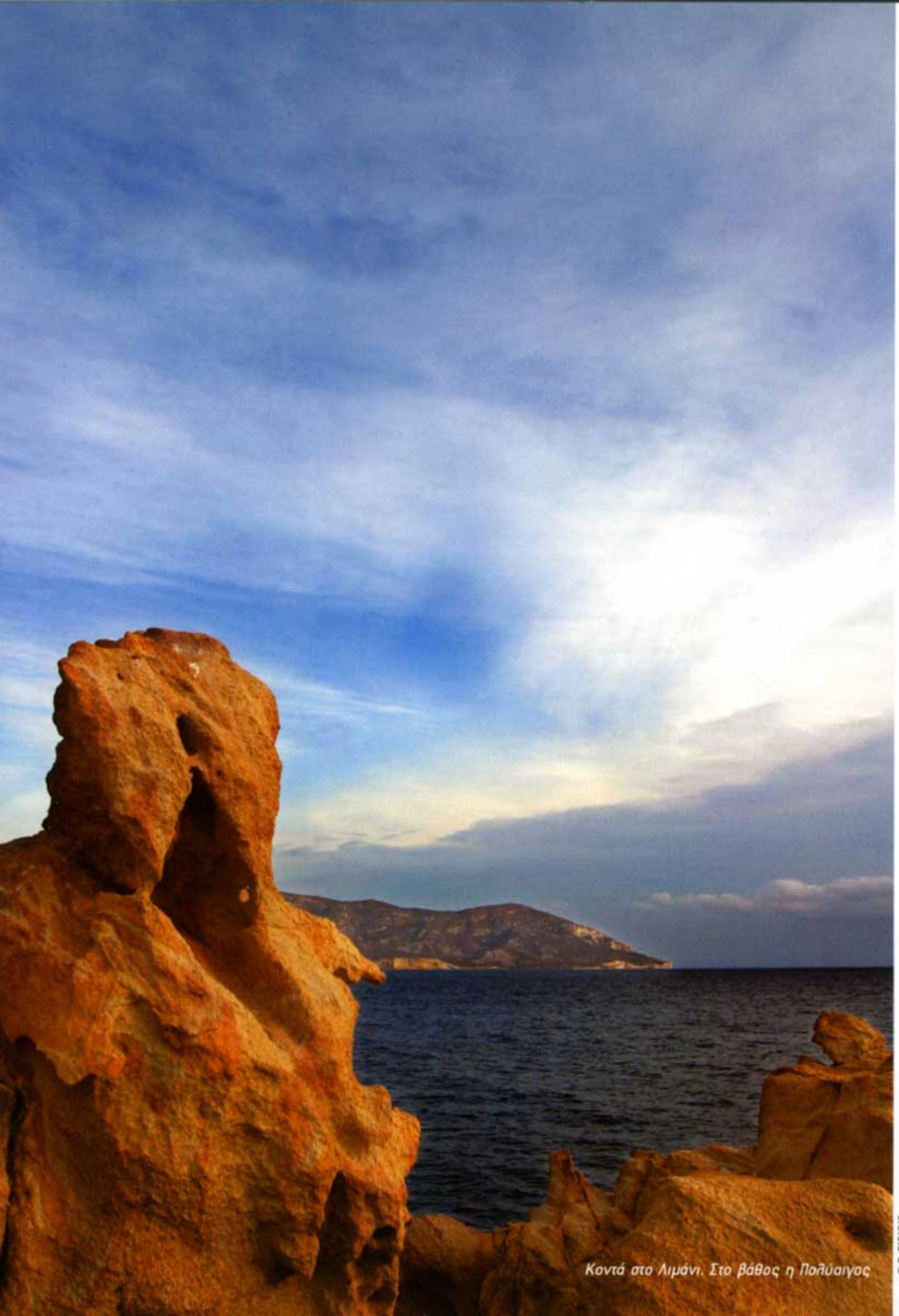

© ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΙΜΩΛΟΥ 3

© ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΙΜΩΛΟΥ 4

1. Στο εσωτερικό του Κάστρου
2. Η νησίδα Άγιος Ανδρέας
3. Οι αρχαίοι τάφοι στα Ελληνικά
4. Οικόσημο σε πύλη του Κάστρου

Κοντά στο Λιμάνι. Στο βάθος η Πολύαιγος

ΔΙΕΥΚΡΙΝΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΕΖΟΠΟΡΟΥΣ

Γιατί να πάω περπατώντας;

Διότι, οι προτεινόμενες διαδρομές περνάνε από μέρη που δεν είναι προσπελάσιμα από τον αυτοκινητόδρομο. Πηγαίνοντας αργά, θα δείτε λεπτομέρειες που δεν τις προσέχει κανείς μέσα από ένα αυτοκίνητο.

Δεν είμαι ορειβάτης, θα τα καταφέρω;

Οι διαδρομές απευθύνονται σε μέτριους περιπατητές, καθώς το μεγαλύτερο υψόμετρο που θα φτάσετε δεν ξεπερνά τα 350μ.

Ποια εποχή είναι κατάλληλη για πεζοπορία στην Κίμωλο;

Κάθε εποχή έχει τη χάρη της, αλλά η πιο όμορφη περίοδος για να περπατήσετε στην Κίμωλο είναι η άνοιξη. Οι πόφοι είναι καταπράσινοι και σπαρμένοι με πολύχρωμα λουλούδια. Το καλοκαίρι καλό θα ήταν να ξεκινήσετε νωρίς, ώστε, όταν ο ήλιος είναι ψηλά, να κατευθύνεστε ήδη προς τη θάλασσα.

Τι θα πρέπει να φέρω μαζί μου:

Οπωσδήποτε νερό και κάτι φαγώσιμο. Όλο το χρόνο συνίσταται να φοράτε μακρύ παντελόνι και άνετα, κλειστά παπούτσια για περπάτημα, κατά προτίμηση μποτάκια και βέβαια το καλοκαίρι καπέλο και αντηλιακό. Μην ξεχάσετε τον οδηγό, αν και στην Κίμωλο, σχεδόν παντού κυκλοφορούν άνθρωποι και είναι δύσκολο να χαθείτε.

Ειδικές συμβουλές:

Αν είναι καλοκαίρι, μην ξεχάσετε το μαγιό σας γιατί όλες οι διαδρομές συνδυάζονται άριστα με μπάνιο σε διαπλεχτές παραλίες. Εκτός από την πρώτη διαδρομή, η επιστροφή σας μπορεί να γίνει με θαλάσσιο ταξί ή καΐκι, αρκεί να το έχετε οργανώσει από πριν και να επιβεβαιώσετε την ίδια μέρα ότι ο καιρός το επιτρέπει. Έτσι, θα γλιτώσετε την επιστροφή αλλά και θα έχετε τη δυνατότητα να θαυμάσετε τις πανέμορφες ακτές των δύο νησιών.

ΠΕΡΙΠΑΤΗΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

Χωριό-Ξαπλοβούνι- Αγ. Νικόλας-Καρράς-Γούπα

Ξεκινάτε από τον Κάμπο, την κεντρική πλατεία του Χωριού και κατηφορίζετε προς την Ψάθη. Στο Φούρνο παίρνετε την αριστερή διακλάδωση και ακριβώς μετά το Γεωργικό Συνεταιρισμό στρίβετε αριστερά, ακολουθώντας τα πορτοκαλί βέλη. Το καλντερίμι μέχρι επάνω είναι από τα πιο όμορφα και διατηρείται σε άριστη κατάσταση. Λίγο πριν φτάσετε επάνω, κάνετε δεξιά για να επισκεφθείτε το εκκλησάκι του Παντοκράτορα. Συνήθως είναι κλειστό, αλλά η θέα στις ανατολικές ακτές του υποιού και την Πολύαιγο θα σας αποζημιώσει για την ανάβαση.

Συνεχίζετε κατά μήκος του πλατώματος προς τους Μύλους. Η περιοχή αυτή ονομάζεται Ξαπλοβούνι από παραδρομή της ονομασίας Κλαψιβούνι, καθώς λέγεται ότι εκεί οι γυναίκες των ναυτικών αγνάντευαν τα πλοία και έκλαιγαν, νοσταλγώντας τους άντρες τους. Όπως μαρτυρούν τα πολυάριθμα αλώνια και οι μισο-ερειπωμένοι μύλοι, η περιοχή παλιότερα έσφυζε από ζωή.

Αν δεν έχετε πολύ χρόνο, από τους μύλους μπορείτε να κατεβείτε στην άλλη πλευρά του Χωριού. Για να συνεχίσετε, στρίψτε δεξιά και προχωρήστε κατά μήκος μιας μάντρας προς την ίδια κατεύθυνση, με το ορυχείο των Πράσσων στην ευθεία των ματιών σας. Μετά από 300μ αρχίζετε να κατεβαίνετε προς το βενζινάδικο. Ο δρόμος-χείμαρρος δεν είναι σπουδαίος δύνατερος κατάσταση, καθώς δε χρησιμοποιείται πια.

Διασχίζετε την άσφαλτο και φτάνετε στον Αγ. Νικόλα. Συνεχίζετε παραλιακά προς τα νότια, στην αρχή σε μονοπάτι και στη συνέχεια σε χωματόδρομο, που τελικά καταλήγει στο Χωριό. Αν δεν είστε πολύ κουρασμένοι, σας προτείνουμε να κόψετε αριστερά λίγο πριν τον Αγ. Νεκτάριο, να βγείτε στη θάλασσα (μια βουτιά είναι ότι πρέπει) και να συνεχίσετε παραλιακά, μέσα από τα γραφικά σπιτάκια και τα σύρματα της Γούπας. Η επιστροφή γίνεται από τον κανονικό δρόμο.

Τα «σύρματα» στη Γούπα

ΔΙΑΡΚΕΙΑ 2 ώρες

ΒΑΘΜΟΣ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ Εύκολη

ΑΡΧΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΤΕΛΟΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ

To καλντερίμι προς Ξαπλοβούνι

Κατεβαίνοντας προς Ἅγιο Νικόλα

Oι Μύθοι στο Ξαπλοβούνι

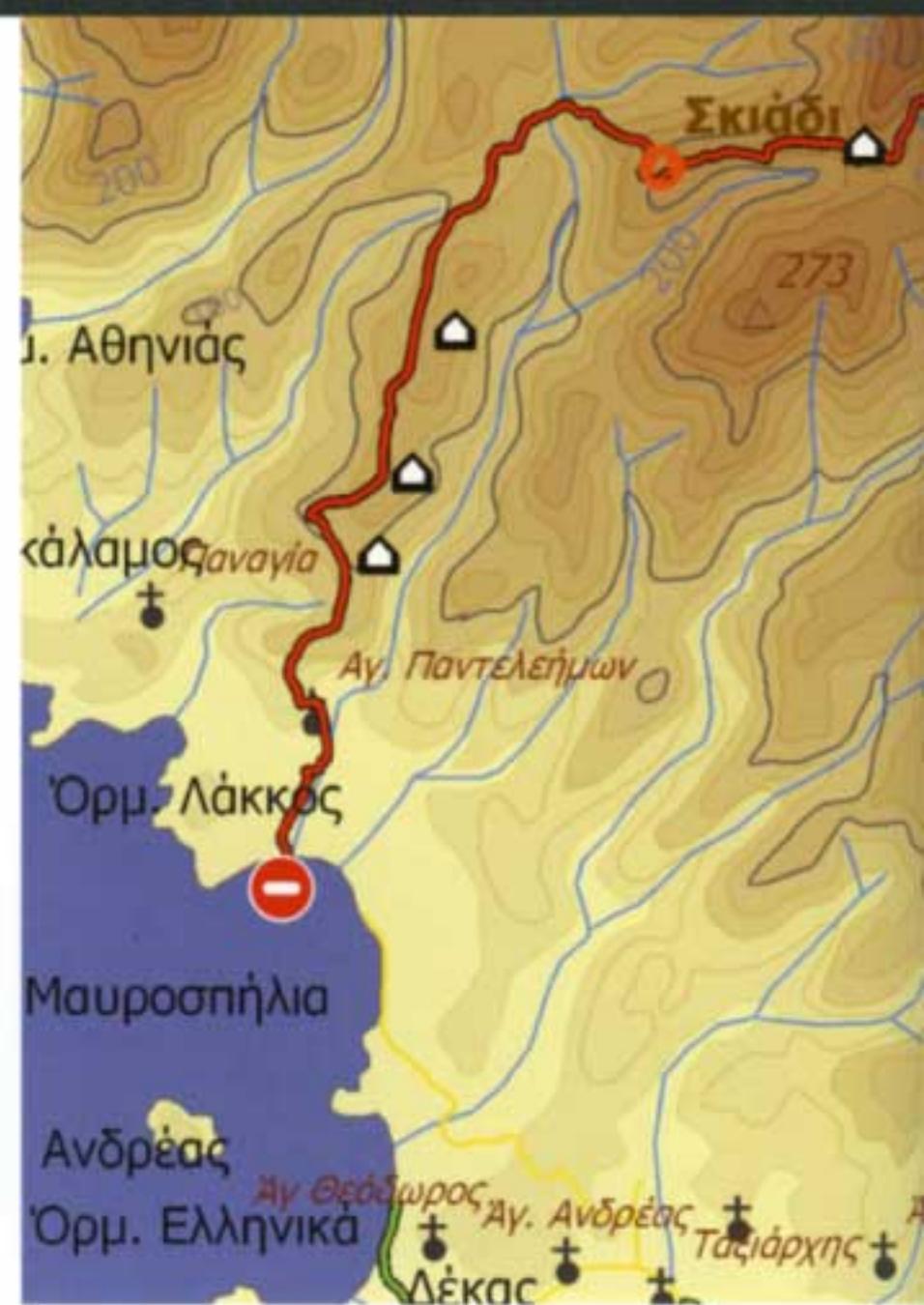

Χωριό-Σκιάδι-Μαυροσπήλια

Ξεκινήστε από τον ΟΤΕ και λίγο πριν τον Αγ. Ευστάθιο στρίψτε αριστερά ακολουθώντας τα μπλε βέλη. Η πρώτη ώρα της διαδρομής αυτής είναι κοινή με τη διαδρομή που οδηγεί στο Παλιόκαστρο (κόκκινα βέλη). Για να βγείτε από το χωριό, στην πρώτη διακλάδωση θα κάνετε δεξιά κι εκεί που τελειώνει ο δρόμος αριστερά. Κάποιες διακλαδώσεις με μικρότερα μονοπάτια δύσκολα θα σας μπερδέψουν εφόσον εσείς συνεχίζετε πάντα στο φαρδύτερο και καλοστρωμένο στα περισσότερα σημεία καλντερίμι.

Περίπου μισή ώρα μετά περνάτε από τους Αγ. Ανάργυρους και λίγο παρακάτω αριστερά, έξω από το δρόμο, τον Προφήτη Ηλία. Περίπου 45-50 λεπτά από το Χωριό, θα πρέπει να κάνετε αριστερά, ενώ ακόμα ακολουθείτε τα μπλε και κόκκινα βέλη. Στο σημείο αυτό μπορείτε εναλλακτικά να έρθετε με δικό σας μεταφορικό μέσο, από χωματόδρομο μέτριας βατόπτης. Το μονοπάτι, λίγο στενότερο από πριν συνεχίζει κατά μήκος της πλαγιάς, ενώ δεξιά σας η κορυφή είναι ο Σκλάβος (βλέπετε τον αναμεταδόπτη του ΟΤΕ). Καθώς αφήνετε το Σκλάβο πίσω σας, το μονοπάτι χωρίζεται στα δύο με ευκρινή διακλάδωση: για το Σκιάδι θα συνεχίσετε ευθεία ενώ για το Κάστρο θα κάνετε δεξιά. Ήδη από αυτό το σημείο το Σκιάδι φαίνεται και παρόλο που το μονοπάτι δεν είναι πολύ καλά διακριτό, είναι δύσκολο να μπερδευτείτε. Πρόκειται για ένα απάνιο γεωλογικό σχηματισμό, που μοιάζει με μανιτάρι και είναι αποτέλεσμα της διάβρωσης από τον άνεμο.

Αν θέλετε να συνεχίσετε προς τη θάλασσα, από το Σκιάδι θα κατηφορίσετε προς τα ΒΔ (δηλαδή δεξιά ως προς την πορεία που είχατε), ακολουθώντας αυτή τη φορά τα κόκκινα βέλη). Κατεβαίνοντας την πλαγιά, θα βρείτε δρόμο περίπου ένα μέτρο φαρδύ, που συνεχίζει ανάμεσα σε πέτρινους φράχτες και καταλήγει στην παραλία Μαυροσπήλια.

Μαυροσπήλια - Ελληνικά

ΔΙΑΡΚΕΙΑ 3 ώρες

**ΒΑΘΜΟΣ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ Εύκολη μέχρι Σκιάδι,
η συνέχεια μέτρια**

● ΑΡΧΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ● ΤΕΛΟΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ

Προς τον Προφήτη Ηλία

Στο δρόμο προς το Σκιάδι

Το Σκιάδι

© ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΙΜΩΛΟΥ

Χωριό-Παλαιόκαστρο-Αγιόκλημα

Ακολουθήστε τη διαδρομή προς το Σκιάδι, μόνο που στη διασταύρωση, λίγο πρίν αφήσετε το Σκλάβο πίσω σας, θα στρίψετε δεξιά (προς Β) ακολουθώντας τα κόκκινα βέλη και συνεχίζοντας να έχετε το Σκλάβο δεξιά σας. Η διαδρομή αυτή έχει εντυπωσιακή θέα στις δυτικές βραχώδεις ακτές του νησιού. Αμέσως βορειότερα από το Σκλάβο είναι το Παλαιόκαστρο, που είναι και η ψηλότερη κορυφή του νησιού. Το μονοπάτι περνάει από τη δυτική πλευρά του αλλά δε συνεχίζει μέχρι την κορυφή. Για όσους θέλουν να απολαύσουν πανοραμική θέα στο Αιγαίο, η ανάβαση είναι πιο εύκολη από την ανατολική πλευρά.

Από το σημείο αυτό μπορείτε να επιστρέψετε ή να συνεχίσετε προς την παραλία Αγιόκλημα. Το μονοπάτι κατηφορίζει με μικρή κλίση μέχρι που φτάνετε σε ένα καλύβι με πέτρινο αλώνι μπροστά. Από κάτω σας βλέπετε τον κόλπο του Αγιοκλήματος που είναι σχετικά πιο βαθύς από τους άλλους και έχει δύο μικρές παραλίες στο μυχό του. Διυστυχώς το μονοπάτι για τα τελευταία 200μ χάνεται αλλά και πάλι πη κατάβαση δεν είναι επικίνδυνη.

Αγιόκλημα

ΔΙΑΡΚΕΙΑ 3,5 ώρες

ΒΑΘΜΟΣ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ Μέτρια προς δύσκολη

 ΑΡΧΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΤΕΛΟΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ

Οι παραδοσιακές «κατοικίες»

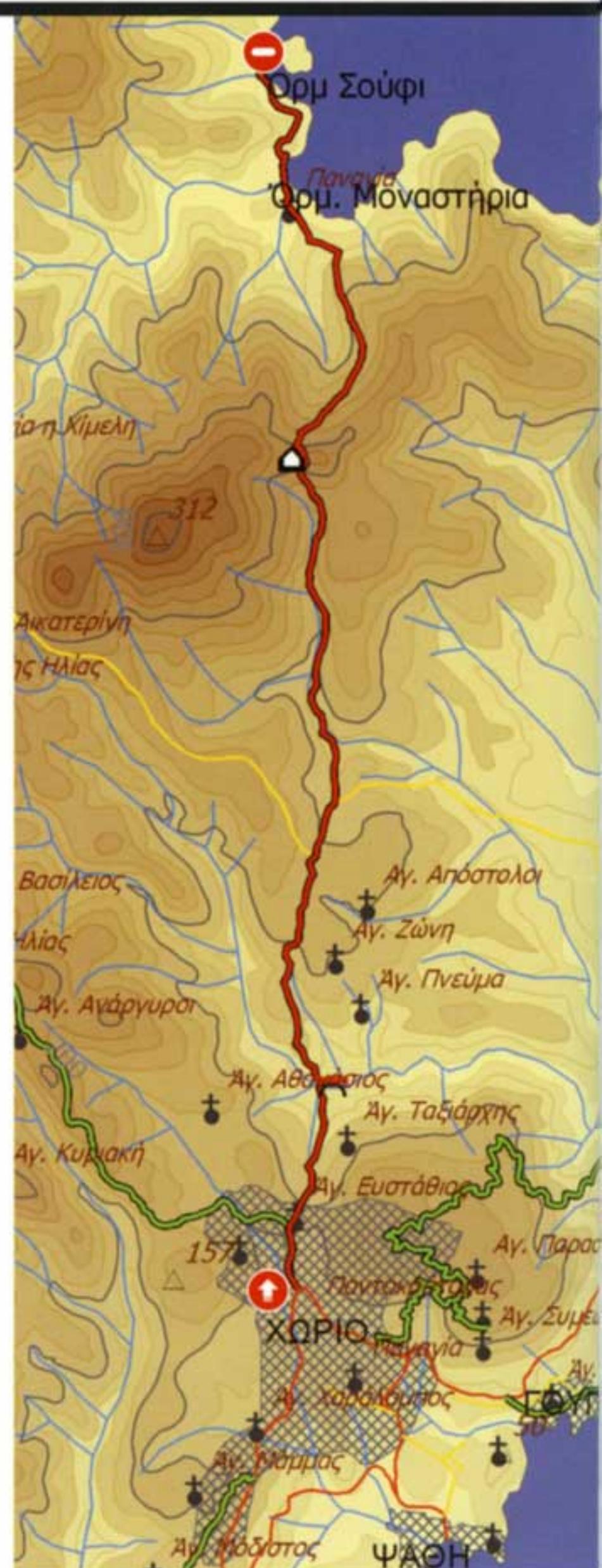
Χωριό-Μοναστήρια-Σούφι

Για να πάτε προς τα Μοναστήρια, προχωράτε συνεχώς προς βορρά, σε μία ευθεία, ακολουθώντας τα κόκκινα βέλη. Η διαδρομή ξεκινάει από τον Αγ. Ευστάθιο με κατηφορικό καλντερίμι, που οδηγεί σε ρεματιά, με το μοναδικό πέτρινο γεφύρι της Κιμώλου. Δεν το περνάτε, αλλά παίρνετε την αριστερή διακλάδωση, ενώ δεξιά σας, λίγο πιο έξω από το μονοπάτι, βλέπετε τα ξωκλήσια του Αγ. Πνεύματος και της Αγ. Ζώνης.

Μετά από 1 περίπου χιλιόμετρο, συναντάτε το χωματόδρομο που έρχεται από το Κλήμα και τον ακολουθείτε, παραμένοντας στην ίδια κατεύθυνση. Μετά από 300 περίπου μέτρα, ο χωματόδρομος όπου βαδίζατε συνεχίζει προς τα δεξιά, ενώ εσείς συνεχίζετε την πορεία σας, σε ένα μικρότερο χωματόδρομο. Λίγο πριν το τέλος του χωματόδρομου, που οδηγεί στα αντικρινά μελίσσια, προσέξτε μη χάσετε τα βέλη δεξιά σας, που οδηγούν στο μονοπάτι προς τα Μοναστήρια. Ανεβαίνετε την πλαγιά από το δεξί μέρος μικρής ρεματιάς με προορισμό ένα μισογκρεμισμένο σπιτάκι, που φαίνεται στο διάσελο.

Πριν αρχίσετε να κατεβαίνετε, αξίζει μία στάση για να απολαύσετε τη θέα στα Μοναστήρια, ενώ απέναντι, από δυτικά προς ανατολικά βλέπετε, τη Σέριφο, την Αντίπαρο, τη Σίκινο και τη Φολέγανδρο. Το κατέβασμα θέλει λίγο προσοχή γιατί σε μερικά σημεία το μονοπάτι έχει καταστραφεί από τις βροχές. Το εκκλησάκι είναι της Παναγίας και γιορτάζει στις 15 Αυγούστου.

Για να βγείτε στο Σούφι, διασχίζετε όλη την παραλία και στο τέλος της κατευθυνθείτε προς τα αριστερά και αμέσως δεξιά. Στο Σούφι, θα βρείτε σκιά ενώ το μέρος είναι ιδανικό για μπάνιο, γιατί απαγκιάζει με όλους τους καιρούς.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ 2 ώρες

ΒΑΘΜΟΣ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ Εύκολη

● ΑΡΧΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ● ΤΕΛΟΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ

Μοναστήρια

© ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΙΜΟΛΟΥ

Λίγο έξω από το Χωριό

© ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΙΜΟΛΟΥ

Το εκκλησάκι της Παναγίας

© ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΙΜΟΛΟΥ

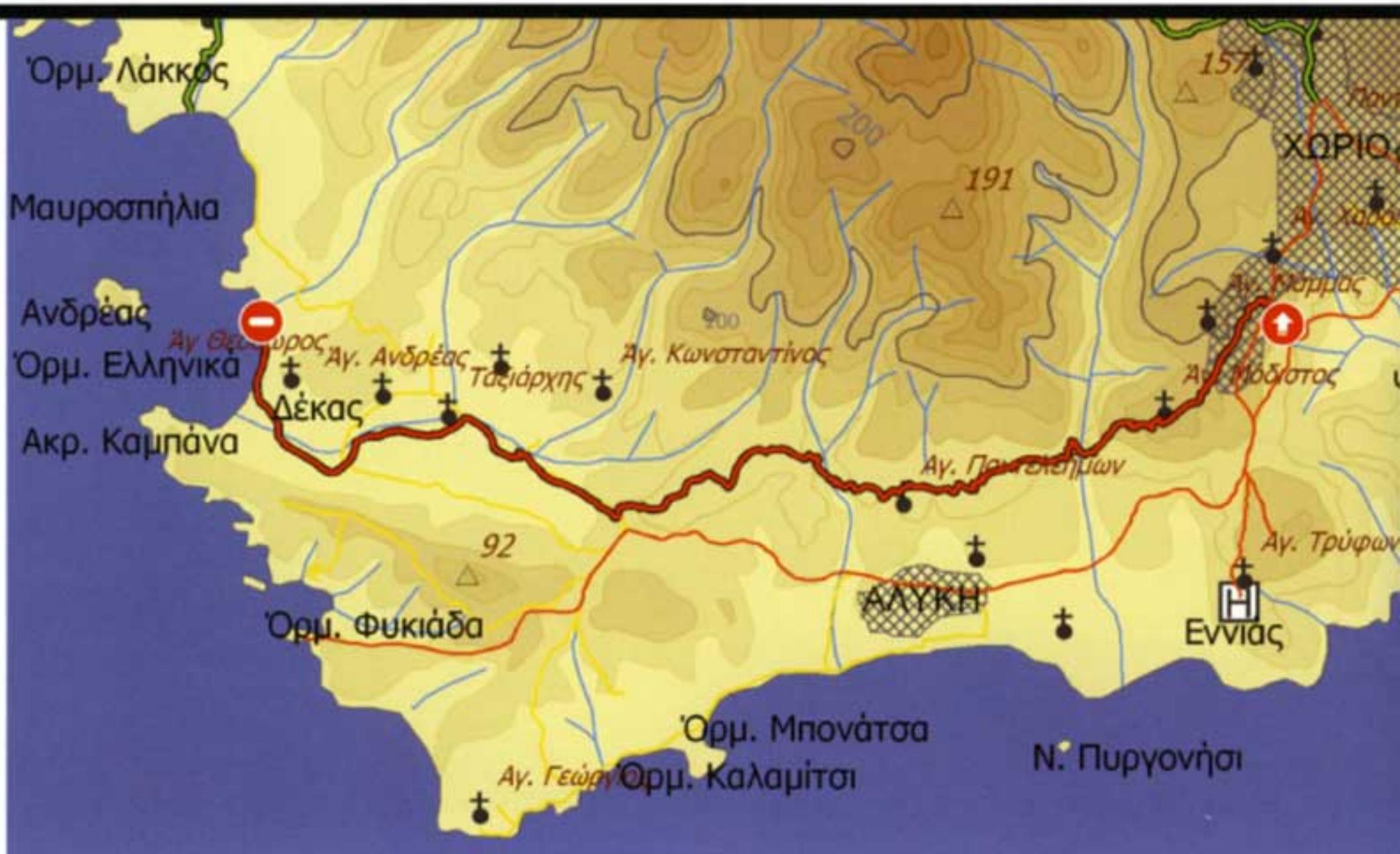
Σουύφι

© ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΙΜΟΛΟΥ

Χωριό-Ελληνικά

Αφετηρία αυτής της διαδρομής είναι ο Αγ. Χαράλαμπος. Συνεχίζετε στην άσφαλτο που βγαίνει από το χωριό και στο δεύτερο μικρό στενάκι κάνετε δεξιά και αμέσως μετά αριστερά, ακολουθώντας τα καφέ βέλη. Η διαδρομή ακολουθεί ένα καλντερίμι, που σε κάποια συμεία έχει αντικατασταθεί από χωματόδρομο, με υπέροχη θέα στις νότιες παραλίες του νησιού.

Αξίζει μια στάση στο ξωκλήσι του Αγ. Παντελεήμονα για να δείτε το εκκλησάκι και να απολαύσατε το τοπίο. Περίπου 600 μέτρα πιο κάτω ο δρόμος συνεχίζει προς τα αριστερά και βγαίνει στον κεντρικό δρόμο. Στρίβετε δεξιά (προς Ελληνικά) και στη δεύτερη διακλάδωση, πριν ο δρόμος αρχίσει να ανηφορίζει, αριστερά. Συνεχίζετε μέχρι να βγείτε στην παραλία της Δέκας. Η συνέχεια της παραλίας προς βορρά είναι τα Ελληνικά και αμέσως μετά τα Μαυροσπήλια.

Παραλία Δέκας

ΔΙΑΡΚΕΙΑ 2,5 ώρες

ΒΑΘΜΟΣ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ Εύκολη

● ΑΡΧΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ○ ΤΕΛΟΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ

Υπάρχει πάντα και αυτή η λύση...

© ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΙΦΑΝΟΥ

Επάνω Μυρσίνη-Φάρος (Πολύαιγος)

Στη διαδρομή αυτή δύσκολα δίνονται οδηγίες και για αυτό την προτείνουμε για όσους είναι εξοικειωμένοι με το χάρτη, ενώ καλό θα είναι να διαθέτετε πυξίδα. Από το σημείο που θα σας αφήσει η βάρκα, στο Επάνω Μερσίνη, ακολουθείτε τα πράσινα βέλη, περνάτε πίσω από ένα παλιό σπιτάκι και αρχίζετε την ανάβαση έχοντας στα δεξιά σας τη χαράδρα που έρχεται από το Κάτω Μυρσίνη. Ανεβαίνετε μέχρι το πιο ψηλό σημείο της χαράδρας και μετά πηγαίνετε κατά μήκος της κορυφογραμμής, πάντα προς τα ανατολικά. Αφήνετε δεξιά την ψηλότερη κορυφή του υποιού και συνεχίζετε κατευθυνόμενοι BA. Αν πάλι έχετε χρόνο και διάθεση, μια παράκαμψη με σκοπό την ανάβαση στην κορυφή δεν είναι δύσκολη.

Όσο προχωράτε, το μονοπάτι γίνεται πιο ευκρινές και απέναντί σας βλέπετε ένα τριγωνομετρικό κολωνάκι από πρέπει να περάσετε. Όπως φαίνεται και από το χάρτη, η κατάβαση στο Φάρο γίνεται από τη βόρεια πλευρά του κόλπου.

Τα γαλαζοπράσινα νερά του κόλπου φαίνονται υπέροχα από ψηλά και το καλοκαίρι μια βουτιά επιβάλλεται. Αν κατά λάθος βρεθείτε στη νότια πλευρά το κόλπου (δεξιά όπως βλέπετε τη θάλασσα), μην επιχειρήσετε να κατεβείτε, αλλά γυρίστε προς τα πίσω για να πιάσετε και πάλι το μονοπάτι.

Ο Φάρος

ΔΙΑΡΚΕΙΑ 3,5 ώρες

ΒΑΘΜΟΣ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ Δύσκολη

● ΑΡΧΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ● ΤΕΛΟΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ

Παραλία Φάρου

© ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΗΦΑΛΟΥ

Χαρακτηριστικοί γεωλογικοί σχηματισμοί γύρω από το Φάρο

© ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΗΦΑΛΟΥ

N. ΚΙΜΩΛΟΣ

Ακρ. Τερανικόλα

123

Ορμ. Βρωμόλιμνη

Ακρ. Αγ. Γεώργιος

Ορμ. Προσταύνηνας

Ν. Πρασονήσι

Αγ. Ιωάννης

Ν. Κλιματόνησος

Σαροπίτης

Σιδηρόν

Δι. Λαζαρίδη

Καράς

Ν. ΠΟΛΥΑΙΓΟΣ

Ορμ. Της Παναγιώς το Αυλάκι

Ορμ. Βρωμόλιμνη

Παναγία

†

121

271

Ακρ.

Φόρος

Αγ. Εισταύρως

Βιαστάθιος

Ορμ. Επάνω Μυροίνη

Ν. Μανιδάς

44

Ορμ. Κάτω Μυροίνη

255

Ορμ. Φυκιάδα

Αργιός

